ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Шилюка Петра Петровича

«Економічні дисбаланси та механізми стабілізації підприємств будівельного девелопменту в умовах системної невизначеності»

Актуальність обраної теми дослідження

Сучасне функціонування підприємств будівельного девелопменту характеризується поєднанням тривалих інвестиційно-будівельних циклів, значного обсягу незавершеного виробництва, високої потреби в капіталі та залежності від синхронізації ринкових, фінансових, ресурсних і часових процесів. За системної невизначеності ці чинники створюють умови, за яких порушення окремої пропорції може залишатися непомітним у стандартній звітності, накопичуватися та поширюватися на інші контури діяльності.

Дисертаційна робота Шилюка П. П. присвячена науково важливому завданню, а саме побудові цілісного підходу до виявлення таких дисбалансів, визначення режиму функціонування підприємства та добору відповідного стабілізаційного впливу. Актуальність теми посилюється тим, що автор поєднує теоретичні уявлення про рівновагу та невизначеність із методами багатовимірного аналізу, робастного оцінювання та сценарного моделювання, адаптуючи їх до специфіки будівельного девелопменту.

Важливою рисою роботи є спроба перейти від діагностики за одним чи кількома нормативними коефіцієнтами до оцінювання зв’язків між структурними пропорціями, їх змінами в часі, рівнем компенсаційного потенціалу та можливістю поширення порушень між проєктним, портфельним і корпоративним рівнями. Такий напрям має теоретичну новизну й прикладну цінність для підприємств, що ухвалюють рішення за обмеженої інформації та високої мінливості зовнішніх умов.

Отже, обрана тема є актуальною, а її наукова й практична значущість належно обґрунтована.

Структура дисертації та логіка розгортання авторської концепції

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Зміст роботи демонструє логічний перехід від теоретичного осмислення економічних дисбалансів і системної невизначеності до формування методики їх ідентифікації, а далі — до прикладного обґрунтування стабілізаційних траєкторій.

У першому розділі досліджено еволюцію наукових уявлень про рівновагу, збалансованість і дисбаланс, визначено системну невизначеність як середовище виникнення та поширення порушень і сформовано типологію дисбалансів підприємств будівельного девелопменту (с. 39–109). Особливої уваги заслуговує розгляд невизначеності на макро-, мезо-, мікро- та проєктному рівнях і пов'язування її з каналами трансмісії до економічних пропорцій підприємства.

Другий розділ формує методологічну основу дослідження. Запропоновано раннє виявлення латентних порушень, систему структурних і динамічних індикаторів, а також режимну класифікацію економічного функціонування. Діагностична архітектура враховує не лише окремі фінансові показники, а й їхні співвідношення, часову дивергенцію та можливість компенсації (с. 110–178).

У третьому розділі автор диференціює стабілізаційні інструменти за функціональним типом і глибиною дисбалансу, обґрунтовує сценарні траєкторії, проводить апробацію та формує взаємопов'язані механізми структурно-ресурсної, фінансово-інвестиційної й операційної стабілізації (с.183–250). Результати апробації та розрахункові матеріали доповнено таблицями в додатках.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Наукова новизна дисертації полягає у розвитку теоретико-методологічних засад та методичного забезпечення ідентифікації, оцінювання й стабілізації економічних дисбалансів підприємств будівельного девелопменту. До найбільш вагомих результатів належать:

— розвиток трактування економічного дисбалансу як системної невідповідності економічно необхідних пропорцій, що здатна набувати стійкого, кумулятивного та міжконтурного характеру (с. 39–59);

— концептуалізація системної невизначеності з урахуванням рівнів її виникнення та механізмів поширення впливу на підприємство (с. 60–82);

— формування багаторівневої системи структурних і динамічних індикаторів у площині «проєкт — портфель — підприємство», що пов’язує статичні пропорції зі швидкістю та напрямом їх зміни (с. 137–157);

— обґрунтування матриці добору стабілізаційного впливу за функціональним типом і глибиною дисбалансу з урахуванням супутніх наслідків рішень для суміжних контурів (с. 183–198).

Наукова новизна дисертації має системний характер: теоретичне осмислення економічного дисбалансу та системної невизначеності становить основу для розроблення типології дисбалансів, їх багаторівневої діагностики, визначення режимів функціонування підприємства та обґрунтування стабілізаційних рішень. Результати послідовно розкрито в теоретичному, методологічному й прикладному розділах:

Удосконалено:

– методичний підхід до ідентифікації економічних дисбалансів підприємств будівельного девелопменту. Його розроблення представлено у параграфі 2.1 на с. 110–136, а подальшу конкретизацію через систему показників — у параграфі 2.2 на с. 137–157. На відміну від діагностики, зосередженої на окремих несприятливих фінансових показниках, авторський підхід ґрунтується на виявленні порушень взаємопов’язаних економічних пропорцій між джерелами фінансування, структурою активів і зобов’язань, інвестиційною активністю, ресурсним забезпеченням, створенням та монетизацією вартості. Це дає змогу змістити увагу з фіксації вже сформованих негативних наслідків на виявлення передумов економічної нестійкості;

– систему оцінювання структурних і динамічних дисбалансів підприємств будівельного девелопменту, сформовану на с. 137–157 та апробовану в

параграфі 3.3 на с. 214–229. Її особливістю є поєднання показників інвестиційної активності, боргового навантаження, оборотності капіталу, результативності, ресурсної забезпеченості й часової узгодженості грошових потоків на взаємопов'язаних рівнях «проєкт — портфель — підприємство». Така побудова дає змогу оцінювати не лише наявність диспропорцій, а й їхні джерела, масштаб та напрями накопичення в межах діяльності підприємства;

– науково-методичний підхід до визначення режимів функціонування підприємств будівельного девелопменту, викладений у параграфі 2.3 на с.158–177 і застосований під час емпіричної верифікації на с. 214–229. Відмінність полягає в комплексному врахуванні глибини порушень економічних пропорцій, динаміки результатів, поширення дисбалансів між функціональними контурами та здатності підприємства підтримувати безперервність відтворення капіталу за рахунок фінансових, ресурсних і часових резервів. Це забезпечує розмежування станів — від адаптивно-збалансованого до кризово-контракційного — і створює методичну основу для визначення необхідного масштабу стабілізаційного впливу;

– економіко-організаційний інструментарій стабілізації підприємств будівельного девелопменту, розкритий у параграфі 3.1 на с. 183–198 та параграфі 3.3.1 на с. 230–250. Його сформовано як взаємоузгоджену систему структурно-ресурсного, фінансово-інвестиційного й операційного механізмів. Кожен із них спрямований на відповідну групу порушених пропорцій: портфельну та ресурсну конфігурацію; співвідношення джерел, строків і напрямів авансування капіталу; узгодженість операційного циклу, створення та монетизації вартості. Наукова цінність полягає в інтеграції цих механізмів у єдиний процес керованої реконфігурації підприємства залежно від типу й глибини дисбалансу, що розвиває фрагментарне застосування окремих антикризових заходів.

Набули подальшого розвитку:

– теоретичне трактування економічного дисбалансу підприємства, розглянуте в параграфі 1.1 на с. 39–59 та узагальнене в параграфі 1.3 на с. 83–103. Дисбаланс інтерпретовано як стан системної невідповідності економічно

необхідних пропорцій, якому властиві структурність, стійкість, взаємозалежність, кумулятивність, пороговість і здатність поширюватися між функціональними контурами. Такий підхід дає змогу розмежувати це поняття з одиничним відхиленням показника, диспропорцією, ризиком, нестійкістю та кризовим станом, окресливши його самостійний теоретичний зміст;

– концепція системної невизначеності як середовища формування, накопичення та поширення дисбалансів підприємств будівельного девелопменту. Її обґрунтовано в параграфі 1.2 на с. 60–82. Автор розглядає невизначеність не лише як непередбачуваність майбутніх параметрів, а й як мінливість структури, інтенсивності та часових характеристик взаємозв'язків між економічними процесами. Важливим результатом є структурування її проявів за макро-, мезо-, мікро- та проєктним рівнями, а також за каналами поширення впливу на підприємство;

– морфологічна типологія та причинно-наслідкова архітектура економічних дисбалансів, розроблені в параграфі 1.3 на с. 83–103. Систематизацію здійснено за функціональним контуром, масштабом локалізації, генезисом, характером динаміки, проявленістю, компенсованістю, фазою життєвого циклу та напрямом трансмісії. Це дає змогу відокремлювати первинне порушення економічної пропорції від його вторинних фінансових, ресурсних, інвестиційних і портфельних наслідків та пов'язувати діагностику з подальшим вибором управлінського впливу;

– науково-методичний інструментарій диференціації стабілізаційного впливу, представлений у параграфі 3.1 на с. 183–198 і розгорнутий у параграфі 3.3.1 на с. 230–250. Вибір впливу пов'язано з функціональним профілем, глибиною та зворотністю дисбалансу, режимом функціонування підприємства, станом його компенсаційного потенціалу й зовнішніми обмеженнями. Така логіка спрямовує управлінські рішення від локального усунення окремих проявів до відновлення порушених економічних пропорцій і дає змогу узгоджувати стабілізаційні заходи з конкретною конфігурацією проблем підприємства;

– методика сценарного обґрунтування стабілізаційних траєкторій підприємств будівельного девелопменту, викладена в параграфі 3.2 на с. 199–213. Вона передбачає формування альтернативних варіантів зміни економічного стану підприємства та вибір стабілізаційної стратегії з урахуванням результативності, повної економічної вартості й залишкового ризику. Можливість перегляду обраної траєкторії відповідно до зміни внутрішнього стану підприємства та зовнішніх умов надає методиці адаптивного характеру й посилює її практичну придатність у ситуаціях системної невизначеності.

З огляду на наведене, найбільш вагомим результатом дисертації вважаю формування цілісної діагностико-управлінської логіки, у якій ідентифікація порушених економічних пропорцій пов’язана з оцінюванням їхньої глибини та поширення, визначенням режиму функціонування підприємства, добором стабілізаційного впливу й оцінюванням його результатів. Саме взаємозв’язок теоретичної концепції, багаторівневої методики, режимної діагностики та системи стабілізаційних механізмів визначає системний характер наукової новизни дисертаційної роботи.

Цінність отриманих результатів полягає в побудові логічного зв’язку між категоріальним визначенням дисбалансу, його кількісним описом і диференціацією управлінської реакції.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень.

Достовірність результатів підтримується використанням системного та структурно-функціонального аналізу, статистичних і економіко-математичних методів, багатовимірного аналізу, робастних оцінок і сценарного підходу. Інформаційну основу становлять офіційні статистичні дані, фінансова звітність підприємств будівельного девелопменту, матеріали компаній, нормативно-аналітичні документи та наукові джерела.

Методологічно позитивно оцінюємо прагнення автора розмежовувати абсолютні критичні обмеження та порівняльне позиціонування підприємств, а також обумовлювати використання порогів складом і характеристиками

емпіричної вибірки. Це знижує ризик некоректного перенесення локальних оцінок на всю галузь.

Обраний методичний інструментарій відповідає меті й завданням дослідження та дає змогу розглядати економічні дисбаланси як сукупність взаємопов'язаних структурних і динамічних змін. Поєднання статистичних, багатовимірних і робастних методів сприяє комплексному оцінюванню показників та врахуванню неоднорідності даних підприємств.

Обґрунтованість висновків посилюється послідовністю переходу від теоретичних положень до методики діагностування, її апробації на даних підприємств і розроблення рекомендацій щодо стабілізації. Сценарний підхід дає змогу розглянути можливі варіанти зміни умов функціонування та оцінити управлінські рішення з урахуванням невизначеності.

Викладені наукові положення логічно узгоджуються з наведеними розрахунками й аналітичними матеріалами. Це дає підстави оцінювати одержані результати як належно аргументовані, а висновки та практичні рекомендації — як такі, що ґрунтуються на проведеному дослідженні.

Теоретичне та практичне значення результатів.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні категоріального апарату економічної рівноваги, дисбалансу, невизначеності, компенсаційної спроможності та стабілізації. Практичне значення визначається можливістю застосування розроблених підходів для аналізу фінансових, інвестиційних, ресурсних, операційних і часових пропорцій, раннього виявлення їх порушення та вибору заходів з урахуванням глибини проблеми.

У дисертації наведено відомості про використання результатів ТОВ «Архітектурно-будівельні новації», ТОВ БФ «Альфа-Сервіс», Інститутом місцевого розвитку, Академією будівництва України та в освітньому процесі КНУБА. Запропонована методологія може становити основу аналітичного інструментарію для корпоративного моніторингу девелоперських підприємств за наявності належних даних і калібрування параметрів для конкретної організації.

Повнота оприлюднення основних результатів

Основні результати дисертації опубліковано у 20 наукових працях, зокрема 8 статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (заліковий обсяг з урахуванням особистого внеску — 6 публікацій), 5 статтях у закордонних періодичних виданнях, зокрема одній одноосібній, та 7 публікаціях за матеріалами доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Заліковий обсяг статей категорії «Б» враховує 4 праці з одним співавтором і 4 праці у співавторстві більш ніж двох осіб, кожну з яких зараховано як 0,5 публікації.

У роботі наведено опис особистого внеску здобувача до праць, виконаних у співавторстві. Тематика публікацій охоплює ключові напрями дисертації, пов'язані з економічною спроможністю підприємств будівельного девелопменту, діагностикою їх функціонування та обґрунтуванням стабілізаційних рішень.

Дотримання принципів академічної доброчесності.

Відповідно до вимог «Положення про заходи щодо підтримки академічної доброчесності в Київському національному університеті будівництва і архітектури», затвердженого Вченою радою КНУБА (протокол № 31 від 21.02.2020), введеного в дію наказом ректора № 180 від 21.04.2020 (зі змінами згідно з наказом ректора № 54/52-14/90/26 від 03.04.2026), дисертацію перевірено системою StrikePlagiarism.com у КНУБА. Згідно з наданим звітом, коефіцієнт подібності 1 становить 2,41 %**,** коефіцієнт подібності 2 — 0,93 %**,** коефіцієнт цитування — 1,38 %**.** Ці показники розглянуто як інструмент первинного аналізу текстових збігів, а не як самостійний доказ наявності чи відсутності порушень академічної доброчесності.

Під час змістового ознайомлення з дисертацією встановлено, що основна частка виявлених збігів пов'язана з показниками фінансової звітності підприємств, доступної у відкритих джерелах, а також із використанням усталених термінів і загальноприйнятих формулювань. Джерела даних належно зазначено у списку використаних праць. Використання наукових положень та ідей інших авторів супроводжується посиланнями на відповідні

джерела, що дає змогу розмежувати результати попередніх досліджень і власний науковий доробок здобувача.

Оцінюючи дотримання академічної доброчесності, враховано не лише кількісні показники звіту, а й характер збігів, їхнє джерельне походження та спосіб використання в тексті дисертації. Ознак некоректного привласнення чужих наукових результатів, фабрикації даних або фальсифікації результатів дослідження під час змістового аналізу роботи не встановлено. Представлені дані мають визначене джерельне походження, а методичні процедури та одержані результати викладено послідовно. Отже, за результатами розгляду звіту StrikePlagiarism.com і змістового аналізу дисертації вважаю, що роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. Підстав для констатації академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації у дисертації не встановлено.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи актуальність, логіку та комплексність дослідження, вважаю за доцільне висловити такі зауваження, що мають дискусійний і рекомендаційний характер:

1. У параграфі 1.1 наведено еволюцію уявлень від теорій відтворення й рівноваги до системного, кібернетичного та фінансового підходів (с. 39–60). Такий історико-методологічний огляд є змістовним, однак наукову позицію автора можна було б виразніше підсумувати в узагальнювальній таблиці, де для кожної теоретичної лінії показано яку саме властивість дисбалансу вона пояснює, які її межі та як ця властивість включена до авторської концепції.

2. У параграфі 1.2 для характеристики будівельного середовища використано статистичні ряди, що охоплюють періоди з різною методологією обліку, зокрема показники житлового будівництва до 2015 р. та за 2016–2024 рр. (с. 64–66). Автор вказує на зміну методології та сегментує часові відтинки, що є правильним застереженням. Водночас доцільно було б візуально виразніше позначити структурний розрив та обмежити інтерпретацію неперервної довгострокової динаміки там, де показники не є повністю зіставними.

3. У концепції системної невизначеності розрізняються макро-, мезо-, мікро- та проєктний рівні, а також канали, через які збурення переходять до діяльності підприємства (с. 60–82). Для посилення операційної придатності цієї конструкції корисно було б звести рівні джерел невизначеності, канали трансмісії, релевантні індикатори та відповідні управлінські реакції в єдину матрицю. Це полегшило б перехід від теоретичної типології до вибору параметрів моніторингу для конкретного девелопера.

4. У параграфі 2.2 сформовано систему структурних і динамічних індикаторів, зокрема використано структурні розриви й динамічні дивергенції та запропоновано фінансово-звітне ядро показників (с. 137–157). Методичну відтворюваність системи посилив би компактний паспорт індикаторів із зазначенням одиниці виміру, джерела й періодичності оновлення, правил роботи з пропусками та застережень щодо впливу інфляції, зміни облікової політики й корпоративної структури на порівняння значень у часі та між підприємствами.

5. У таблицях 2.17 та 2.18 (с. 171–173) систематизовано методи ідентифікації режимів і критерії перевірки їх статистичної придатності, часової персистентності, економічної інтерпретованості та прогнозної здатності. Для повної відтворюваності цієї процедури доцільно було б конкретизувати, за якими незалежними фактичними подіями формується еталон для перевірки прогнозу режимного переходу, щоб уникнути валідації моделі на тих самих індикаторах, з яких її побудовано. Наприклад, окремо фіксувати документовані зупинки робіт, істотні затримки обов’язкових платежів або перенесення строків завершення проєктів, а прогноз перевіряти послідовно в часі методом rolling-origin. Така схема дала б змогу оцінювати не лише точність класифікації, а й випереджання сигналу та частоту хибних попереджень.

6. У таблиці 3.2 матрицю стабілізаційних інструментів подано за рівнями D1–D4 (с. 190), тоді як у переліку позначень та інших частинах роботи рівні глибини дисбалансу позначено як D0–D4. Доцільно було б явно пояснити, що для D0 окремий стабілізаційний пакет не формується, або подати для нього

режим базового моніторингу та підтримання компенсаційних резервів. Таке уточнення усунуло б формальну прогалину між повною шкалою глибини та матрицею вибору втручання.

7. У додатку 7 (с. 335–340) наведено апробацію методики пп. 3.3 та 3.3.1 і водночас пояснено, що точний розрахунок окремих параметрів за формулами потребує внутрішніх проєктних даних, тому використано доступні балансово-результативні проксі. Це обмеження сформульовано цілком коректно. Проте, для подальшого розвитку методики корисним було б подати компактну таблицю відповідності між кожним таким параметром, його використаним проксі, доступним джерелом даних і напрямом можливого зміщення оцінки. Такий матеріал ще чіткіше визначив би межі інтерпретації апробаційних розрахунків.

Наведені зауваження не зменшують загальної наукової цінності дисертації, стосуються уточнення окремих положень і можуть бути враховані автором у подальших дослідженнях та практичному застосуванні методики.

Загальний висновок

Дисертація Шилюка П. П. є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому розв’язано актуальне наукове завдання з розвитку засад і методичного забезпечення ідентифікації, оцінювання та стабілізації економічних дисбалансів підприємств будівельного девелопменту.

За актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, рівнем наукової новизни, теоретичною і практичною цінністю, повнотою оприлюднення результатів, самостійністю виконання та дотриманням принципів академічної доброчесності дисертація відповідає вимогам Закону України «Про вищу освіту», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017

№40. Тематика і зміст роботи відповідають предметному полю спеціальності 051 «Економіка» та спрямованості Стандарту вищої освіти України для третього (освітньо-наукового) рівня за цією спеціальністю, затвердженого наказом МОН України від 10.05.2022 № 424.

З урахуванням загальної позитивної оцінки дисертації вважаю, що Шилюк Петро Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики
економічного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка **Олена БАЖЕНОВА**